

НИКОЛА ВОСТОЛИНІВ

КНИГИ БІТІА
Українського Народу

ІЗ ПЕРСДМОВОЮ
Михайла Бозняка

Выпуск: 124

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

I 9 5 8

Передмова.

У Сноминах жінки Миколи Костомарова описана чирипадкова стріча Шевченка її Костомарова вже по їх арештованню. Шевченко не жалів себе, бо був одиночним, бурлакою, але заплакав над недолею Костомарова, що саме мав одружитися і па передодні свого весілля попав у також нещастя, як і інші члени Кирило-Методійського Братства. Пожалівші Миколівну матірь і молоденцьку дружину, заохав Тарас: „Ой, лихо, лиxo тяжке, горенько матерям і дівчині!“. Байдужий про своє завтра, він додав: „Миколи мені жаль, бо в його є мати й дружинопъка й він нічим не винев, хиба тим, що зо мною побратався. Простиж мене, матінко, й не кляни!“.

Ця стріча Шевченка з Костомаровим була 19 квітня 1847 р. Правдоподібно особиста знайомість Костомарова з Шевченком не мала тоді її новного року за собою, бож обидва познайомилися на весну 1846 р., як зізнав Шевченко на допиті в Третім (жандармськім) відділі царської капеллярії. У згадках із свого життя Костомарів відносить це познайомлення на місяць квітень або її май. Мистець - поет призначував мистична-історика її обидва зараз сприятлювалися. „На другий день — оповідає Костомарів у своїй автобіографії — ми говорили один другому „ти“. Коли я оповів Шевченкові про існування товариства (себто Кирило-Методійського Братства), він зараз заявив готовість приступити до його, однаке віднісся до його ідей з великою зайlostю і крайньою нетolerанцією, що стало причиною багатьох спорів між мною і Шевченком. Він прочитав мені деякі з невиданих своїх творів, що від них я був у новім захопленні. Передовсім сильне враження зробив на мене „Сон“, тоді ще

певидана цензурира поема Шевченка. Я читав і не-
речитував її цілу під і зовсім вливався нею". В рік
смерти Шевченка написав Костомарів про силу того
враження, котре зробили на його цензуровані твори
Шевченка, що він перестранився. "Я побачив, — пи-
сане Костомарів, — що муз Шевченка роздирала за-
слону народного життя. І страшно, її солодко, її бо-
ляче, її захоплююче було заглянути туди!!! Поезія
завжди йде наперід, завжди відважується на смі-
ливе діло; її слідами йдуть історія, наука та прак-
тична праця... Тарасова муза прорвала якусь підзе-
мельну таму, вже кілька віків замкнену багатьома
замками, прищечатану багатьома печатками".

Коли дійсно Костомарів познайомився з „Сном“
Шевченка перший раз по особистій зустрічі, остатня
визнану час, перед яким не повстали „Книги битія
українського народу“, бо вони виказують позички
з кількох поетичних творів Шевченка, між іншим
з його поеми „Сон“. Шо „Книги битія українського на-
роду“ це твір Миколи Костомарова, маємо свідоцтво
Панька Куліша в його Споминах про Костомарова
в рік смерти остатнього. Куліш відкрив, що в часі
його неприсутності в Київі Костомарів написав по
українськи так звані „Книги битія українського народу“,
наслідуючи „Книги польського народу“ Міцкевича.
Правда, згадуючи тут і там про часи Кирило - Мето-
діївського Братства, Куліш мішав з собою історичну
правду з творчістю власної уяви, однаке щодо прав-
дивості Кулішевого свідоцтва про Костомарове ав-
торство „Книг битія українського народу“ нема чого
сумніватися, бо на це вказує і мова твору і його думки.

I „Книги польського народу“ Міцкевича й „Книги
битія українського народу“ Костомарова вийшли з віри
в містичне післанництво Славянщини, що має відро-
дити постарілу людськість. Джерелом містицизму
є посунена до екстазі релігійність вибралих одиниць,
що вірять в надприродне порозуміння своїх душ із
Богом. А коли містицизм зілиться з заїжалом і за-
хопленням патріотичних почувань, тоді він стає па-
тріотичним містицизмом або месіянізмом. Таким месія-
ністичним славянофільством були передняті братчики
Кирило - Методіївського Товариства, а для пропаганди:

його думок серед українських мас написав Костомарів саме „Книги битія українського народу“.

Запозичивши від Міцкевича, улюбленого поета й Костомарова й Шевченка, тільки літературну форму та всього кілька місць, Костомарів утворив із своїх „Книг“ заокруглену живу цілість, приложену вповні до месіяністичної ролі, яку призначував для українського народу серед Славянства, окрема у відношенню до історичних противниць України — Польщі й Московщини, зрештою згідно з думками Кирило-Методіївського Братства. На гармонійну цілість твору Костомарова злилися разом його велика релігійність, якою відзначався через все життя, щирій демократизм і гаряча любов до українських народніх мас, тим самим вороже становище до кріпацтва й ненависть до історичних гнобителів України, паренті славянофільство з проповіддю славянської федерації з месіяністичною ролею Українців серед Славян. Таким робом Костомарів наполішив нам історичний документ, з якого найлекше широкий загал українського народу може познайомитися з ідеями Кирило-Методіївського Братства.

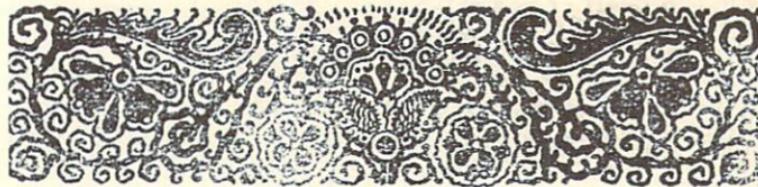
Змістом „Книг битія українського народу“ таки добре перестрашився царський шеф жандармів гр. Орлов. Він заявив Костомарову, що за таку річ палежиться авторови ешафот, а рівночасно додав: „Однакче я переконаний, що не Ви писали цю погань; будьте щирі й дайте можливість урятувати Вас. У Вас є старенька мати, подумайте про неї: до того Ви її наречений; від Вас залежатиме, чи здіймете зо свого хребта хоч половину тої кари, па котру Ви заслужили“. Такі й інші огляди не веліли Костомарову побільшати й так велике своє горе в часі допиту в Жандармськім відділі царської канцелярії.

Але те, що було паскудством для царського уряду, пишатиметься на завжди незов'язним книтом в історії визвольного українського руху. Ні історик літератури, ні автор політичної історії України не лишить без уваги цього твору Костомарова з 1846 р., написаного стилем Євангелія найправдолібніше під свіжим враженням познайомлення з Шевченком, його

нечензаурними політичними поемами й під впливом розмов з Генієм.

Українським народнім життям, письменством і устю словесностю почав Костомарів цікавитися ще в часі своїх студій у Харкові; тут дуже в пригоді стала йому знайомість з Ізмаїлом Срезневським, що не лишився без впливу й на розвиток зацікавлення до славянського світу у Костомарова. Слідом за збиранням фольклорних матеріалів почав Костомарів писати й оригінальні українські вірші під псевдонімом „Еремія Галка“. Під цим псевдонімом видав 1838 р. драматичні спеки „Сава Чалий“, в 1839 р. „Українські баляди“, в 1840 р. новий невеличкий збірник віршів Вітка, а в 1841 р. надрукував у Корсуновім „Сної“ трагедію „Переяславська піч“ і кілька віршів. В Харкові познайомився з гуртком другорядних українських письменників, як Корсун, Петренко, Кореницький і два Писаревські. В своїй магістерській дісертації багато уваги присвятив українським народним пісням. Зацікавившися добою Богдана Хмельницького, він використав свою посаду вчителя історії в гімназії в Рівні на те, щоб особисто бути в тих місцевостях, де розвивав свою діяльність Богдан Хмельницький. Притім знову зібрав багато пісень, переказів і оповідань. В осені 1844 р. познайомився в Київі з Кулішем. Подавши вже попереднього року в „Молодику“ Бецького „Огляд писань в українській мові“, він підкреслив у нім незвичайний поетичний талант Шевченка. В серпні 1845 р. перейшов на вчителя гімназії до Києва, де й вибрали його на катедру історії в університеті. В Київі й розвинув Костомарів найбільше енергії для української справи. Донос Петрова на братчиків спричинив цю кипучу діяльність ідейного гуртка молодих людей, змарнував сили та зламав життя гурткови талановитих людей, від яких Україна певно була б діждалася багато добра.

Оголошенням друком „Книг битія українського народу“ заслужився Павло Зайцев у журналі „Наше Мінule“, під його редакцією. Звідти й передруковується текст цього твору Костомарова.

КНИГИ БІТЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

1. Бог создав світ: небо і землю і населяв усім тварями і поставив над усюю тварюю чоловіка і казав Йому плодитися і множитися і постановив, щоб род чоловічеський поділився на коліна і племена, і кожному колінові і племену дарував край жити, щоб кожне коліно і кожне племено шукало Бога, котрий од чоловіка недалеко, і покланялись би Йому всі люди і вірували в Його, і любили Його, і булиб усі щасливі.

2. Але род чоловічий забув Бога і оддався дійволу, і кожне племено вимислило собі богів, і в кожному племену народи повидумували собі богів, і стали за тих богів биться, і почала земля поливатися кровлю і усіватися попелом і костями, і на всім світі сталося горе, і біднота і хороба, і нещастя і незгода.

3. І так покарав людей справедливий Господь потопом, війнами, мором і найгірше неволею.

4. Бо один есть Бог істинний і один він царь над родом чоловічим, а люде як поробили багато богів, то з тим укупі поробили багато царів, бо як у кожному кутку був свій бог, так у кожному кутку став свій царь, і стали люде биться за своїх царів, і пуще стала земля поливатися кровлю і усіватися попелом і костями, і умножились на всім світі горе, біднота, і хороба, і нещастя і незгода.

5. Нема другого Бога — тільки один Бог, що живе високо на небі, превездісний Духом святым своїм, і хоч люде поробили богів в постаті звіринії і чоловічої зо страстями і похотями, а то не боги, а то страсті і похоті, а правив над людьми отець страстей і похотей, чоловікоубійця діявол.

6. Немає другого царя, тільки один Царь-Небесний Утішитель, хоч люде і поробили собі царів в постаті своїх братів-людей, зо страстями і похотями, а то не були царі праведні, бо царь — єсть то такий, що править над усіма — повинен бути розумніший і найсправедливіший над усіх, а розумніший і найсправедливіший есть Бог, а ті царі — зо страстями і похотями, і правив над людьми отець страстей і похотей, чоловікоубійця діявол.

7. І ті царі лукаві побрали з людей таких, що були сильніші, або їм нужніші, і назвали їх панами, а других людей поробили їх невольниками, і умножились на землі горе, біднота і хороба, і нещастя і незгода.

8. Два народи на світі були дотепніші: Євреї і Греки.

9. Євреї сам Господь вибрав і послав до їх Мойсея, і постановив їм Мойсея закон, що приняв од Бога на горі Синайській, і постановив, щоб усі були рівні, щоб не було царя між ними, а зналиб одного царя-Бога Небесного, а порядок давалиб судді, яких народ вибирав голосами.

10. Але Євреї вибрали собі царя, не слухаючи старця святого Самуїла, і Бог тодіж показав їм, що воини негаразд зробили, бо хоч Давид був лучший з усіх царів на світі, однак його Бог понустив у гріх, що він одияв у сусіда жінку: сеж так було, аби люде зрозуміли, що хоч іншій добрий чоловік буде, а як стане самодержавно панувати, то зледаціє. І Со-

зомоїа, мудрійшого в усіх із людей, Бог попустив у саме велике кепство - ідолопоклонство, аби люде зрозуміли, що хоч який буде розумний, а як стане самодержавно панувати, то одуріє.

11. Бо хто скаже сам на себе: „Я лучший оду всіх і розумніший над всіх, усі мусять мені коритися і за пана мене уважати і робить те, що я вдумаю“ — той загрішає первородним гріхом, который погубив Адама, коли він, слухаючи дівола, захотів порівнятися з Богом і здурів; — той навік подобиться самому діволу, который хотів стать в рівню з Богом і упав у пекло.

12. Єдиний бо есть Бог і один він Царь, Господь неба і землі.

13. Тим і Євреї, як поробили собі царів і забули единого Царя Небесного, зараз одпали і од істинного Бога і почали кланятися Ваалу і Дагону.

14. І покарав їх Господь: пропадло і царство їх, і всіх забрали у полон Халдеї.

15. А Греки сказали: „Не хочем царя, хочемо бути вільні і рівні“.

16. І стали Греки просвіщенні над усі народа і пішли од їх науки, іскуства і умисли, що тепер маемо. А се сталося затим, що не було у них царей.

17. Але Греки не дізнались правдивої свободи, бо хот отрікліся царей земних, та не знали Царя Небесного і вимніляли собі богів, і так царей у їх не було, а боги були, тим вони в половину стали такими, якими були, колиб у них не було богів і знали б Небесного Бога, бо хоч вони багато говорили про свободу, а свободні були не всі, а тільки одна частка народа, прочі ж були невольниками, і так царів не було, а панство було: а то все рівно, якби у їх було багато царків.

18. І покарав їх Господь: більші вони між собою і попали в неволю і спершу під Македонян, а вдруге до Римлян.

І так покарав Господь род чоловічеський: що найбільша частина його, сама просвіщення, попалася в неволю до римських панів, а потім до римського імператора.

19. І став римський імператор царем над народами і сам себе нарік богом.

20. Тоді возвращався дівол і все цекло з ним. І сказали в пеклі: „Оттепер уже наше царство: чоловік далеко одступив від Бога, коли один нарік себе царем і богом вкupi“.

21. Але в той час змидувався Господь, Отець Небесний, над родом чоловічим і послав на землю Сина Свого, щоб показати людям Бога, Царя і Пана.

22. І прийшов Син Всіх на землю, щоб одкрити людям істину, щоб тая істинна свобода род чоловічий.

23. І навчав Христос, що всі люди братія і близні, всі повинні любити попереду Бога, а потім один другого, і тому буде найбільша слава од Бога, хто душу свою положить за други свої. А хто перший між людьми хоче бути, повинен бути всім слугою.

24. І сам на собі приклад показав: був розумніший і справедливіший з людей, стало бути Царь і Пан, а явився не в постаті земного царя і пана, а народився в іслах, жив у бідності, набрав учеників не з панського роду, не з учеників філософів, а з простих рибалок.

25. І став народ прозрівати істину: і злякалися філософи і люди імператора римського, що істинна бере верх, а за істиною буде свобода, а тоді все не так легко буде дурити і мучити людей.

26. І засудили на смерть Ісуса Христа, Бога, Царя і Пана і претерпів Ісус Христос оплесання, заувешення, біснія, хрест і погребеніє за свободу роду чоловічого тим, що не хотіли приняти Його за царя і пана, бо малі другого царя - кесаря, що сам себе зрик богом і пив кров людськую.

27. А Христос - Царь свою кров пролив за своє родо чоловічого і оставил на віки кров свою для ії вірним.

І воскрес Христос в третій день і став Царем неба і землі.

28. Ученики його, бідні рибалки, розійшлися по світу і проповідували істину і свободу.

29. І ті, що приймали слово їх, стали братами між собою — чи були преж того панами або невольниками, фільософами або невченими — усі стали свободними кровлю Христовою, которую зарівно приймали і просвіщеннюм світом правди.

30. І жило християнне братством, все у них буде общественне, і будуть у них вибрані старшини, і ті старшини будуть всім слугами, бо Господь так сказав: „Хто хоче бути першим, повинен бути всім слугою“.

31. Тоді імператори римські і папи і чиновні люди і вся чета їх і фільософи піднялися на христянство і хотіли викоренити Христову віру, і гибли християни, їх і топили, і вішали, і в четверті рубади, і пекли, і валізними гребінками скребли, і інні тъмночисленні муки їм чинили.

32. А віра Христова не уменшалась, а чим гірше кесарі і попи злютували, тим більше було віруючих.

33. Тоді імператори з панами змовилися і скавали поміж собою: „Уже нам не викоренити христянства; пізнімемось на хитроці, приймемо її самі,

перевернемо ученіє Христово так, щоб нам добре було, тай обдуримо народ“.

34. І почали царі приймати християнство і казали: „От, бачите, можна бути і християнином і цarem вкупі“.

35. І пани приймали християнство і казали: „От, бачите, можна бути християнином і паном вкупі“.

36. А того неуважали, що мало сього, щоб тільки назватися: бо сказано: „Не всяк глаголий ми: Господи, Господи! — ввидеть в царство небесное, но творяй волю отца моего, іже есть на набесіх“.

37. І піддуриви архіпереїв і попів і фільософів, а ті і казують: „Істинно так воно есть, адже і Христос сказав: „Воздадіте кесарево кесареві, а Божие Богові“, і Апостол говорить: „Всяка власть од Бога“. Так уже Господь установив, щоб одні були інанами і багатими, а другі були нищими і невольниками“.

38. А казали воїни неправду: хоч Христос сказав: „Воздадіте кесарево кесареві“, а се тим, що Христос не хотів, щоби були бунти та неагода, а хотів, щоб мирно і любязно розійшлась віра і свобода, бо коли християнин буде возвращати нехристиянському кесареві кесарево — платити подать, сповнить закон, то кесарь, принявши віру, повинен одріктися свого кесарства, бо він тоді, будучи першим, повинен бути всім слугою; і тоді не було кесаря, а був би єдиний царь Господь Ісус Христос.

39. І хоча Апостол сказав: „Всяка власть од Бога“, а не есть воно те, щоб кожний, що захватив власть, був сам од Бога. Уряд і порядок і правлениe повинні бути на землі: так Бог постановив, і есть то власть, і власть та од Бога, але урядник і правитель повинні підлягати закону і сонмищу, бо і Христос повеліває судитися перед сонмищем, і так, як урядник і правитель — перші, то вони повинні бути слугами,

і не достойть їм робити те, що вдумається, а те, що постановлено, і не достойть їм величаться та помпюючи одводити, а достойть їм жити просто і працювати для общества чисто, бо власть їх од Бога, а самі вони грішні люди, і самі иослідніші, бо усім слуги.

40. А сьому є ще гірша поганість: буцим установлено од Бога, щоб одні панували і багатілися, а другі були у неволі і нищі, бо не було єного, скороб приймали щире Євангеліє: пани новині свободили своїх невольників і зробились їм братами, а багаті новині наділяти нищих, і нищі стали б такоже багаті: якби була на світі любов християнська в серцях, то так було: бо хто любить кого, той хоче, щоб тому було так же хорошо, як і йому.

41. І ті, що так казали, і тепер кажуть і переверчують Христово слово, ті отпадуть одвіт в день судний. Вони скажуть суді: „Господи! Не в твоє ли імя пророчествував?“ А суді скаже їм: „Не вім вас“

42. Таким викладом запевнували царі, пани та вчені свободу християнську.

43. Благодать дана всім язикам, а спершу коліну Яфетову, бо Симово через жидів отвергнуло Христа, І перешла благодать до племен грецького, романського, німецького, славянського.

44. І Греки, прийнявши благодать, покаялися їй, бо вони прийняли нову віру і не зовлеклисъ ветхого чоловіка до страстями і похотями, оставили при собі і імператорство, і панство, і пану царську, і неволю; і покарав їх Господь: чахло, чахло грецьке царство тисячу років, счахло зовсім і попало до Турків.

45. Романське племено — Влохи, Французи, Гинпане — прийнало благодать, і стали пароти увіходити у силу і нову жизнь, і просвіщенійсь, і благословни їх Господь, бо лучче вони прийняли св. віру, ніж Греки, однакож не зовсім зовлеклисъ ветхого чоловіка.

з страстями і похотями, оставили і королів і панство, і вимислили голову християнства — Папу, і той Папа видумав, що він має владу над усім світом християнським, і ніхто не повинен судити Його, а що він адує, то буде гарно.

46. І племено німецьке — народи німецькі — приняли благодать і стались увіходити у пущу силу і життя нову і просвіщеність, і благословив його Господь, бо вони ще лучче прийняли віру ніж Греки і Романці, і зявився у них Лютер, который почав учити, що повинно християнам жити так, як жили до того часу, коли поприймали і попереверчували ученнє Христово царі і пани, і щоб не було неподсудимого голови над Церквою християнською — Папи, есть бо єдиний глава всім — Христос. Але і Німці не зовлеклися ветхого чоловіка, бо заставили у себе і королів і панів і ще гірше дозволили замість папи і єпископів орудувати Церквою Христовою королям і панам.

47. І сталає послідня леща гірна першої, бо не тільки у Німців королі, але і у других землях взяли верх над всім і, щоб удержати народ у ярмі, поробили ідолів, одвертали людей від Христа і казали кланятися ідолам і биться за них.

Бо то все рівне, що ідоли: хоча Французи були хрещені, однака менше шанували Христа, ніж честь національну — і се такого ідола їм зроблено. — а Агличане кламались золоту і мамоні, а другі народи також своїм ідолам, і носили їх королі і пани на заріз за шматок землі, за табак, за чай, за вино — і табак і чай і вино стали у них богами: речено: „Ідже сокровище, там сердце ваше“. Сердце християнства є Ісусом Христом, а сердце ідолопоклонників з своїм ідолом І стало, ик каже Апостол, їх богом — ірево.

48. І вимисали одицепенці нового бога, сильнішого над усіх дрібних божепят, а той бог називався це французьські ег'юїм або інтерес.

49. І фільософи почали кричати, що то кепство — вірувати в Сина Божого, що немас ні пекла, ні раю, і щоб усі покланились, ег'юїмові або інтересові.

50. А до всього того довели королі та пани: і звершилася міра їх плюгавства: праведний Господи послав свій меч обоюдоострій на рід предубодійний: збунтувались Французи і сказали: „Не хочем, щоб були у нас королі та пани, а хочем бути рівні й вільні“.

51. Але тому не можна було статися, бо тільки там свобода, де Дух Христов, а Дух Божий уже передтим вигнали з Францівщини королі та маркізи та фільософи.

52. І Французи короля свого забили, панів прогнали, а самі почали різатися і дорізались до того, що шішли у гіршу неволю.

53. Бо на їх Господь хотів показати усім яким, що нема свободи без Христової віри.

54. І з тої пори племена романське і німецьке турбуються і королів і панство вернули, і про свободу кричати, і немає в їх свободи, бо нема свободи без віри.

55. А племено славянське, то найменший брат у сімї Яфетовій.

56. Трапляється, що менший брат любить дуже отця, однаке получас долю меншу проти старіших братів, а потім, як брати старші своє потратять, а менший збереже своє, то і старіших виручас.

57. Племено славянське ще до приняття віри не юміло ані царей, ані панів, і всі були рівні, і не було у них ідолів, і кланялися Славяне одному Богу, Вседержителю, ще Його й не знаючи.

58. Як уже просвітились, старійші брати: Греки, Романці, Німці, тоді Господь і до менших братів Сла-

вян послав двох братів Константина і Методія, і духом святым покрив їх Господь, і переложили вони на славянську мову святе письмо і одправувати службу Божію постановили на тій же мові, якою всі говорили посолу, а сього не було ні у Романців, ні у Німців, бо там по латинські службу одправували так, що Романці мадо, а Німці овсі не второпази, що їм читано було.

59. І скоро Славяне приймували віру Христову так, як ні один народ не приймував.

60. Але було два лиха у Славян: одно — неизгода між собою, а друге — те, що вони, як менші брати, усе переймали од старійших, чи до діла, чи не до діла, не бачучи того, що у їх своє було лучче, ніж братівське.

61. І поприймали Славяне од Німців королів і князів і бояр і панів, а преж того королі були в їх вибрані урядники і не чванились перед народом, а обідали з самим простим чоловіком зарівно, і самі землю орали, а то вже у їх стала і ніха і помпа і гвардія і двор.

62. І панів у Славяні не було, а були старшини: хто старійший літами, і до того розумнійший, того на раді слухають — а то вже стали пани, а у їх невольники.

63. І покарав Господь славянське племено гірше, ніж другій племена; бо сам Господь сказав: „Кому дано більше, з того більше і знищеться“. І попадали Славяне в неволю до чужих: Чехи і Полабці до Німців, Серби і Бодгари до Греків і до Турок, Москви до Татар.

64. І здавалось: от згине і племено славянське, бо ті Славяне, що жили около Даби і Поморря Балтицького, ті пропали так, що і сліду їх не осталось.

65. Але не до кінця прогнівився Господь на племено славянське, бо Господь постановив так, щоб під

сим племеном збулось писаніє: „Камень, егоже не бре гоша виждущій, той бисть во главу угла“.

66. По багатьох літах стало в Славянщині три не-підлеглих царства: Польща, Литва і Москвиціна.

67. Польща була з Поляків; і кричали Поляки: „І у нас свобода і рівність!“ Але поробили панство, і одурів народ польський, бо простий люд попав у неволю, саму гіршу, яка де-небудь була на світі. і пани без жодного закону вішали і вбивали своїх невольників.

68. Москвиціна була з Москалів: і була у їх велика Річ Посполита Новгородська, вільна і рівна, хоч не без панства: і пропав Новгород за те, що і там завелось панство, і царь московський взяв верх над усіма Москалими, а той царь узяв верх, кланючись Татарам, і поги цілував ханові татарському, бусурману, щоб допоміг йому держати в неволі неключиній народ московський християнський.

69. І одурів народ московський і попав у ідолопоклонство, бо царя свого нарік богом, і усе, що царь скаже, те уважав за добре так, що царь Іван в Новгороді душив татопив по десятку тисяч народу, а літописці, розказуючи те, звали його хрестолюбивим.

70. А в Литві були Литвики, то ще до Литви належала Україна.

. 71. А Литва поєдналась з Польщею. І поєдналась Україна з Польщею, як сестра з сестрою, як єдиний люд славянський до другого люду славянського, нероздільно і незмісно, на образ іностасії божої нероздільної і незмісної, як колись поєднаються усі народи славянські поміж собою.

72. І не любила Україна ні царя, ні пана, скомпонувала собі козацтво, есть то істое братство, куди кожний пристаючи, був братом других — чи він був преж того паном, чи невольником, аби християнин,

і були козаки між собою всі рівні, і старшини вибирались на раді і повинні були слугувати всім по слову Христовому, і жодній помни панської і титула не було між козаками.

73. І постановили вони чистоту християнську держати, тим старий літонисець говорить об козаках: „Татьби же і бауд ніжে іменуються у них“.

74. І постановило козацтво віру світу обороняти і визволяти близніх своїх з неволі. Тимто гетьман Свириговський ходив обороняти Волощину, і не взяли козаки миси з червонцями, як їм давали за услуги, не взяли тим, що кров проливали єза віру та за близніх і служили Богу, а не ідолу золотому.

А Сагайдачний ходив Кафу руйнувати і визволяв кільканадцять тисяч невольників з вічної підземної темниці.

75. І багато лицарів таке робили, що не записано в книгах мира сего, а записано на небі, бо за їх були перед Богом молитви тих, котрих вони визволили з неволі.

76. І день одо дня росло і умножалось козацтво, і незабаром були на Україні усі козаки, усі вільні і рівні, і не малаб Україна над собою пі цари, пі пана, онріч Бога единого, і дивлячись на Україну, так би зробилось і в Позиці, а там і в других славинських краях.

77. Бо не хотіла Україна іти у слід язиків, а держалась Закону Божого, і всякий чужестранець, заїхавши в Україну, дивувався, що ні в одній страні на світі так яцро не моляться Богу, іде муж не любив так своєї жони, а діти своїх родителей; а коли пани та езуїти хотіли насильно повернути Україну під свою владу, щоб Українці - християне повіріли, буцім справці усе так і есть, що Папа скаже — тоді па Україні зявилася братства так, як

були у перших християн, і вісі, заисуючись у братство, був би він пан які мужик, називались братами. А се для того, щоб бачили люде, що в Україні осталася істинна віра, і що там не було ідолів, тим там ересі жодної не звіялося.

78. А се панство побачило, що козацтво росте, і вісі люде скоро стануть козаками, сеть то вільними, заказали зараз своїм кренакам, щоб не ходили в козаки, і хотіли забити народ простий, як скотину, так, щоб у йому не було ні чувствія, ні розуму, і почали пани обдирати своїх ірешаків, oddали їх жидам на таку муку, що подобну творили тільки над первими християнами: драли із їх з живих шкури, варили в котлах дітей, давали матерям собак грудями готувати.

79. І хотіли пани зробить із народа дерево, або камінь, і стали їх не пускати...*) в церков хрестити дітей і вінчати і причанчати і мертвих ховати, а се для того, щоб народ простий утерив навіть постати чоловічу.

80. І козацтво стали мучити і нівечити, бо таке рівне братство християнське стояло панам на інеренікоді.

81. Але не так зробилось, як думали пани, бо козацтво піднялось, а за їм увесь простий народ; вибили і прогнали панів, і стала Україна земля козацька вільна, бо всі були рівні і вільні, але не надовго.

82. І хотіла Україна знову жити з Польщою по братерськи — перозділімо і незмісмо, але Польща жодною мірою не хотіла одрітись свого панства.

83. Тоді Україна пристала до Московщини і поєдналась з нею, як єдиний люд славинський з славинським, перозділімо і незмісмо, на образ іностасі Божої перозділімой і незмісмой, як колись підираються усі народи славинські між собою.

*) Тут вронушене одно невідчitане слово.

84. Але скоро побачила Україна, що попалася у неволю, бо вона по своїй пристоті не пізнала, що таке було царь московський, а царь московський усе рівно було, що ідол і мучитель..

85. І одбилася Україна од Москвиціни, і не знала біда, куди прихилить голозу.

86. Во вона любила і Польшів і Москалів, як братів своїх, і не хотіла з ними розбрататися, вона хотіла, щоб всі жили вкупі, поєднавши, як один народ славинський з другим народом славинським, а ті два — з третім, і було три Речі Посполиті в одній союзі, пераодільно і незмісно, по образу Тройці Божої, пераодільної і незмісної, як колиє поєднаються між собою усі народи славинські.

87. Але цього не второпали ні Поляки, ні Москалі. І бачуть лицькі нари і московський царь, що нічого не зробить з Україною, і сказали помік собою: не буде України ні тобі, ні мені, роздеремо її по половині, як Дніро ІІ розподілив: лівий бік буде московському царю на поживу, і правий бік польським нацам на поталу.

88. І бідає Україна літ півдесять, і єсть то найсвітійша і найславнійша війна за свободу, яка тільки єсть в історії, а роділ України єсть найшоганійше діло, яке тільки можна знайти в історії.

89. І відбилася з силя Україна: і вигнали Лихи козацтво з правого боку Дніпрозого, і запанували нари над бідним остатком вільного народу.

90. А на лівім бокі не держалось козацтво, але час од часу понадало у неключному неволю московському цареві, а там петербургському імператорові, бо останній царь московський і перший імператор петербургський положив сотні тисяч в канавах і на kostях збудував собі столицю.

91. А Нішка цариця Катерина, курва всесвітна,

безбожники, убійници мужа свого, в останнє докопала козацтво і волю, бо, одібраши тих, котрі були в Україні старими, наділала їх панством і землями, попадавала їм вільну братію в ярмо і поробила одних панами, а других невольниками.

92. І пропала Україна, але так тільки здається.

93. Не пропала вона; бо вона знати не хотіла ні царя, ні пана, а хоч і був царь, та чужий, і хоч були пани, та чужі; і хоч з української крові були ті вирідки, однаке не исували своїми губами мерзеними української мови і самі себе не називали Українцями, а істий Українець, хоч він був простого, хоч панського роду тепер, повинен не любити ні царя, ні пана, а повинен любити і памятувати одного Бога — Ісуса Христа, Царя і Пана над небом і землею.

Так воно було прежде, так і тепер зсталось.

94. І Славянщина хоч терпіла і терпить неволю, та не сама її створила, бо і царь, і панство не славянським духом створено, а німецьким або татарським. І тепер в Росії хоч і є деспот-царь, однаке він не Славянин, а Німець, тим і урядники у його Німці, оттого і пани хоч і есть в Росії, та воини швидко перевертуються або в Німця, або в Француза а істий Славянин не любить ні царя, ні пана, а любить і памятує одного Бога — Ісуса Христа. Царя над небом і землею.

Так воно було прежде, так і тепер зсталось.

95. Лежить в могилі Україна, але не вмерла. Во голос її, голос, що звав всю Славянщину на свободу і братство, розійшовся по світу славянському.

96. І одізвався він, той голос України, в Польщі, коли 3 мая постановили Поляки, щоби не було панів, і всі були рівні в Речі - Пополітії: а того хотіла Україна ще за 120 літ до того.

97. І не допустили Польщу до того і розірвали Польщу, як прежде розірвали Україну.

98. І се їй так і треба, бо вона не послухала України і погубила сестру свою

99. Але не пропаде Польща, бо її збудить Україна, котра не памятує зла і любить сестру свою так, як би нічого не будо між ними.

100. І голос України одізвався в Московщині, коли після смерті царя Олександра хотіли Руські прогнати царя і панство і установити Річ Посполиту і Славян поєднати по образу іностасей Божествених — нероздільно і незмісно: а сього Україна ще за дістві років до того хотіла.

101. І не допустив до того деснот: одні положили живот свій на шибениці, других закатували в кошальнях, третіх послали на заріз Черкесові.

102. І нанує деснот - кат над трьома народами славянськими, править через Німця, псує-каличить, нівечить добру натуру славянську — і нічого не зробить.

103. Бо голос України не затих.

І встане Україна з своєї могили і знову озметися до всіх братів своїх Славян, і почують крик її, і встане Славиниця, і не позостається ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні креїака, ні холопа — ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у Хорутані, ні у Сербів, ні у Болгарі.

104. І Україна буде іспідлеглою Річчу Посполитою в Союзі Славянськім.

Тоді скажуть всі язички, показуючи рукою на те місто, де на карті буде намальована Україна: „От камені, егоже не брегони зиждущий, той бистъ во главу угла“.

Словарець менше зрозумілих слів і форм.

бистъ = був, став
битіє = існування
блуд = перелюбство, розпустність
брегоша = дбали; не бregoша = занедбали, по-
гордили
Ваал = біблійна назва бога поганських семітів
Палестини, Фінікії й Сирії
ветхий = старий, давній
вім = знаю
Влохи = Італійці
внити = увійти
воздати = віддати
глаголяй ми = той, що говорить мені
Дагон = головне божество Філістимлян
етоїзм = самолюбство
жизнь = життя
заушенія = ляпанці, ляпаси
зиждуцій = будуючий, будівничий
зинеться = шукається, візьметься
зовлектись = скинути з себе
інний = інший
іде же = де
іже = котрий, що
іпостась = істота
іскуство = мистецтво
істина = справжній
істин = правда; істинний = правдивий
кепство = дурнота
лесь = підхлібство
ли = чи
місто = місце
незмісимо = без зміпання, не змішуючі

неключимий = неславний
неподсудимий = котрого не можна піддати під суд, обвинуватити, оскаржити
нікі = навіть не
нужний = потрібний
обоюдоострий = гестрий з обох боків
обществений = товариський, громадський, загальний, спільній
общество = товариство, громада
отвергнути = відкинути
переверчувати = неревертати, змінити
питаніє = питання
показати = поплямити
получати = отримувати, одержувати
номпа = нарада, пишпота, виставність, бучність
превездісій = той, що скрізь є
прежде, преjk того = передтим
прелюбодійний = перелюбний, чужолоїжник
пророчествонах = я пророкував
пунце = гірше, більше всього, над усе
світ правди = світло правди
екомпонувати = утворити
создати = сотворити
сокровине = скарб
сонмище = зборнице, зібрания, сойм
стало бути = значить, виходить
табак = тютюн
татъба = злодійство, крадіжка
творяй = гой, що творить, робить
тъмочисленій = безчислений
утеряти = втратити
чванитись = хвалитися
чиновні люди = люде, що займають уряди, урядники
чувствіє = почування
чужестранець = чужинець
язик = парод, зокрема ногайський.

КАЗОЧКИ для малят

I.Н.Н.:	КОЛЬОРОВА АБЕТКА	малятам, -----	\$60c
2.Н.Н.:	ВЕСЕЛА ПРАЦЯ,	народна казочка	25c
3.Н.Н.:	ОМЕЛЬКОВА СІМ'Я,	нар. казочка	25c
4.Н.Н.:	РИСЬ-МАТИ.	БРАТ І СЕСТРА, нар.к.	35c
5.Н.Забіла:	ЗАЙЧАТКО ТА ЇЖАК,	казка-----	35c
6.Н.Н.:	СВІШАН ЗІЛЛЯ;	із ілюстраціями--	25c
7.М.Сидор-Чарторийський:	ЛІЛЯ І СЛАВКО,	50c	
8.Ю.Шкрумеляк:	ЮРЗА - МУРЗА,	казки-----	50c
9.Є.Яворівський:	КАЗКА ДІТЯМ НЕВЕЛИКА...	35c	
10.*УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ,	з малюнками		
Ю. Магалевського.	(Оригінальні!)	---	\$1.25

*** УВАГА!

Увага!!!!

Вже з'явилася книжечка

ПРОПИСИ

- * · Це є необхідний посібник для діточок,
* · що вказує, як правильно писати букви!
* ·
* · Це є підручник КАЛІГРАФІЇ
* · для українських діточок!
* · Купуйте його своїм дітям у "ГОВЕРЛІ",
* · ціна лише 50c
*****

Бібліотека для молоді

(СЕРІЙНЕ ВИДАННЯ "ГОВЕРЛІ")

1. Я. Вільшенко: ШВЕЦЬ КОПИТКО, 24 ілюстр. -- 25с
2. Вільгельм Буш: СПІВОМОВКИ, 74 ілюстр. -- 50с
3. М. Гасюкова: ДЕНЬ МАТЕРІ, сценка І д. -- 50с
4. Ф. Коковський: СЛУДАМИ ЗАБ. ПРЕДКІВ, 10 іл. 50с
5. І. Франко: 5 ОПОВІДІЙ для молоді --- \$I. --
6. Н. Н.: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (козаччина), ілюстр. \$I. --
7. А. Лотоцький: ВІЛЬГЕЛЬМ ТЕЛЬ, ілюстров. 50с
8. Фільєлеснес: ЗА ВІТЧИНУ, ілюстроване -- 50с
9. А. Лотоцький: ВЕДМЕДІВСЬКА ПОПІВНА, ілюс. 30с
10. Н. Н.: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (УКРАЇНА В НЕВОЛІ) \$I. --
11. А. Лотоцький: Е З О П., ілюстроване --- .50с
12. Б. Лепкий: КАЗКА ПРО КСЕНЮ І 12 МІСЯЦІВ 50с
13. В. Переяславець: ПІСНЯ ПРО КНЯЖУ УКРАЇНУ \$I. --
14. А. Чайковський: О Д А Р К А, ілюстр. оповб 60с
15. " : ЗА СЕСТРОЮ, ілюстроване \$I. --
16. " : СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ціна \$I. 50
17. І. Петренко: ПРИГОДИ ЮРКА КОЗАКА, ілюс \$I. --
18. Л. Глібів: БАЙКИ, ілюстроване --- .50с
19. А. Кащенко: НАД КОДАЦЬКИМ ПОРОГОМ, ----- .25с

20. " : З ДНІПРА НА ДУНАЙ, іст. опов. \$I. --
21. М. Коголь: ТАРАС БУЛЬБА, ілюстроване -- \$I. 50
22. І. Франко: КОЛИ ЩЕ ЗВІРІ ГОВОРИЛИ, іл. -- \$I. --
23. " : АБУ КАСИМОВІ КАПЦІ, ілюстр. \$I. --
24. " : ЗАХАР ВЕРКУТ, іст. опов. іл. \$I. 50
25. М. Вовчок: ІНСТИТУТКА, для молоді, іл. .75с
26. М. Терлецький: НАША БУВАЛЬЩИНА, (історія). 75с
27. Г. Сковорода: ХАРКІВСЬКІ БАЙКИ, ціна --- .35с
28. Р. Завадович: ЗИМОВІ ЦАРІВНИ, ілюстр. -- .50с
29. М. Загірня: ГЕТЬМАН ПЕТРО КОМАШ. САГАЙДАЧ. \$I. --
30. " : ТИМІШ ХМЕЛЬНИЧЕНКО ілюст. \$2. --

"HOWERLA"

ЗАМОВЛЯТИ:

41- E. 7th St., New York 3, N. Y.

*****

НАЧНОВІІ ВІДАННЯ

Т. А.) ДИТЧІ:

1. Могир, М.: ПРИГОДИ ЛІШКОВОГО КОТИКА, дітям---50с
2. Українка, Леся: БІДА НАВІШТЬ, літам ----30
3. Лотопікій: КИРИЛО КОЖЕМ'ЯКА, дітям ----50
4. ***** ДІЛОВА РІПКА, ілюстроване-----35
5. ***** МАТИ - КОЗА, ілюстроване -----25
6. ***** ЛИСИЧКА, КОТИК І ПТИЦІК, дітям-25
7. КОЗА - ДЕРЕЗА, ілюстроване для дітей----25
8. Франко, Іван: ЧОТИРИ КАЗКИ:
1. Казка про Добробіт,
2. Звірячий Буджет,
3. Історія Кожуха,
4. Свинська Конституція. Ці казки
по вадше для старших, а не дітям!-----30с
9. ***** Брати, Грімм: ЧЕРВОНА ШАПОЧКА, іл.--30с
10. Андерсен, К., Г.: ПРИЛІСЕСА НА ГОРОШІІ, --30
11. Костомарів, Микоза: КІШГА БІТІЯ УКРАЇН-
ського народу, з передмовою Вазняка---35

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

ВИДАННЯ "ГОВЕРЛІ":
ДІТЯЧА БІБЛІОТЕКА

1. Вільшенко:ШВЕЦЬ КОПИТКО, іл. ---25с
2. Буш, В.: СПІВОМОВКИ, 72 іл.---50с
3. Коковський:СЛІДАМИ ПРЕДКІВ---50с
4. Шостакова:ДЕНЬ МАТЕРІ, сценка-50с
5. Ігорків:СЕРДЕЧНИЙ ВНОЧОК, -\$I.-
6. Франко, І: ОПОВІДАННЯ(5 опо)\$I.-
7. Чарторийський:ЛІЛЯ Й СЛАВКО 50с
8. Лотоцький, А: Е З О П ----- 50с
9. Лотоцький, А: ВЕДМЕД. ПОПІВНА- 30с
10. Лепкий, Б: КАЗКА ПРО КСЕНІЮ... 50с

11. **ІСТОРІЯ УКРАЇНИ(Козаччина) \$I.-
12. Шкрумеляк: ІОРЗА-МУРЗА іл--- 50с
13. **РИСЬ-МАТИ. БРАТ І СЕСТРА--- 35с
14. Переяславець:ПІСНЯ ПРО КНЯЖУ
УКРАЇНУ, ілюстр \$I.-
15. Петренко:ПРИГОДИ ІОРНА КОЗАКА \$I.-
16. **ІСТОРІЯ УКРАЇНИ(Україна в не-
волі), ілюстр. \$I.-

Замовляти в "ГОВЕРЛІ", Нью-Йорк, Н.І.
*****

